

УДК 378.4-053.81(410):364.67
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-1-36>

Олена БАРТОШ,
orcid.org/0000-0001-6733-5516
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та соціальної роботи
Ужгородського національного університету
(Ужгород, Україна) olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Досвід надання соціально-педагогічної підтримки обдарованій молоді, який висвітлюють британські дослідники проблеми, є цінним джерелом. За умов запозичення їхніх позитивних доробків можливе усвідомлення проблеми навчання та виховання обдарованої молоді в освітніх закладах України, підвищується ефективність української соціально-педагогічної діяльності. Мета нашого дослідження – охарактеризувати особливості соціально-педагогічної підтримки обдарованої молоді в системі вищої освіти Великої Британії. У процесі дослідження були використані теоретичні методи (аналіз, синтез, історичний і порівняльний методи з метою вивчення питання становлення соціально-педагогічної роботи з обдарованою студентською молоддю в університетах Великої Британії, узагальнення незалежних характеристик) й емпіричні методи (вивчення документів із метою виявлення особливостей соціально-педагогічної роботи з обдарованою молоддю в університетах Великої Британії). Аналізуючи сучасний стан і тенденції рівнів соціально-педагогічної підтримки обдарованої молоді у Великій Британії, ми виявили, що обдарована молодь у Великій Британії знаходиться в полі уваги уряду, освітніх закладів, громадських та міжнародних організацій. У Великій Британії під поняттям «соціально-педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді» розуміють системну соціально-педагогічну діяльність, що здійснюється органами освіти та місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій і стимулів для розкриття індивідуального потенціалу обдарованої студентської молоді у сфері науки, освіти, культури, і мистецтва. Головними аспектами соціально-педагогічної підтримки обдарованої молоді у британській системі вищої освіти є соціальна активність (студентські союзи та студентські товариства) та студентська мобільність (стипендії та гранти університетів, великих корпорацій).

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, вища освіта, британські університети.

Olena BARTOSH,
orcid.org/0000-0001-6733-5516
Candidate of Pedagogical Sciences, PhD, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Sociology and Social Work
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE GIFTED YOUTH IN THE UK HIGHER EDUCATION SYSTEM

The experience on providing social-pedagogical support to the gifted youth, highlighted by UK researchers, is a valuable source. Under the conditions of implementation of their positive achievements, it becomes possible to realize the problem of education and upbringing of the gifted youth in educational institutions of Ukraine. Thus, the efficiency of Ukrainian social-pedagogical activities increases. The purpose of our study is to characterize the features of social-pedagogical support for the gifted youth in the UK higher education system. In the process of research we applied: theoretical methods – analysis, synthesis, historical and comparative methods – to study the formation of social-pedagogical work with the gifted students in the UK universities, to generalize independent characteristics; empirical methods – to study the documents to identify the features of social-pedagogical work with the gifted youth in the UK universities. Analyzing the current state and trends in the levels of social-pedagogical support for the gifted youth in the UK, we found that the gifted youth in the UK is in the spotlight of the government, educational institutions, NGOs and international organizations. In the UK, the term “social-pedagogical support for the gifted students” refers to the systematic social-pedagogical activities carried out by education authorities and local government in the field of youth policy to set conditions, guarantees and incentives to unleash the individual potential of gifted students in science, education, culture, and the arts. The main aspects of social-pedagogical support for the gifted youth in the UK higher education system are social activism (student unions and student societies) and student mobility (scholarships and grants from universities and large corporations).

Key words: social-pedagogical support, higher education, UK universities.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти ставить перед собою завдання постійного удосконалення, а виявлення та навчання обдарованих дітей є одним з її головних завдань. Важливо, щоб індивіди, які наділені особливим даром, мали змогу розкрити і використати його з метою самоствердження, правильного вибору професії тощо (Прокопів, 2006). В Україні допоки прослідковується низка проблем у професійній освіті фахівців, умотивованих і здатних до роботи з обдарованими дітьми. Основою становлення компетентності таких фахівців має стати сучасна теорія обдарованості, яка буде творчо трансформована ними в процесі ідентифікації проявів обдарованості в дітей і створення сприятливих умов для розгортання індивідуальних потенціалів здібних і талановитих учнів.

Аналіз досліджень. Публікації в науковій літературі свідчать про зростання інтересу до цієї проблеми. Важливими для вивчення залишаються теоретичні концептуальні положення щодо організації навчання обдарованої молоді, зокрема систематизовані і узагальнені критерії відбору обдарованих, розробки діагностичних методик обдарованості, методики забезпечення комунікативного компонента навчання. Окреслена тематика знайшла своє відображення в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, різні аспекти роботи з обдарованою молоддю в окремих державах світу висвітлюють у своїх дослідженнях О. Бевз (США) (Бевз, 2012), І. Волощук та Н. Поліхун (Німеччина) (Волощук, Поліхун, 2012), Ю. Пивовар (Німеччина) (Пивовар, 2011), Н. Теличко (США) (Теличко, 2005), Л. Чухно (Німеччина) (Чухно, 2008), S. Cadwallader (Велика Британія) (Cadwallader, 2009), S. Zimlich (США) (Zimlich, 2012). Е. Phillips (Phillips, 2001) під поняттям «соціально-педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді» розуміє системну соціально-педагогічну діяльність, що здійснюється органами освіти та місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій і стимулів для розкриття індивідуального потенціалу обдарованої студентської молоді у сфері науки, освіти, культури і мистецтва.

Мета статті – охарактеризувати особливості соціально-педагогічної підтримки обдарованої молоді в системі вищої освіти Великої Британії.

Виклад основного матеріалу. Велика Британія є державою з децентралізованою системою освіти та повною автономією університетів, тому в ній немає центрального органу управління системою вищої освіти. Історичний розподіл дер-

жави на чотири частини – Англію, Уельс, Шотландію та Північну Ірландію – зумовлює розподіл функцій управління вищою освітою між чотирма органами влади: в Англії та Шотландії – Парламент, в Уельсі та Північній Ірландії – парламентські Асамблеї, які й визначають освітню політику розвитку вищої освіти на підлеглих їм територіях. Прийняття рішень, що визначають перспективи розвитку освіти, здійснюється на найвищих рівнях – парламентом та урядом (The Structure, 2018).

Педагогічна підтримка обдарованої молоді у Великій Британії на загальнодержавному рівні реалізується в рамках програми роботи з обдарованою молоддю «Національна програма для освіти обдарованих і талановитих» («The National programme for Gifted and Talented Education»). На регіональному рівні відбувається практична реалізація соціально-педагогічної підтримки обдарованої молоді, яка здійснюється з урахуванням особливостей конкретного регіону. Таку педагогічну підтримку реалізують регіональні центри підтримки обдарованої молоді, місцеві відділи освіти та школи, які спільно розробляють і реалізують план роботи з обдарованою молоддю регіону. Підтримка обдарованої молоді на міжнародному рівні реалізується за допомогою міжнародних організацій, таких як Всесвітня рада для обдарованих та талановитих дітей, Європейська рада з питань високих здібностей та ін. (рис. 1, рис. 2) (Холод, 2015: 61, 141–142).

Сучасна вища освіта Великої Британії розвивається з урахуванням національної культури, соціальних потреб та економічних можливостей. Основною тенденцією розвитку вищої освіти в цій країні є орієнтованість на потреби економіки, що зумовлює вдосконалення професійної складової частини передусім через перегляд кваліфікацій та оновлення змісту підготовки фахівців. Загальне керівництво вищою освітою здійснює *Департамент освіти* (Department for Education, <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education>). Його повноваження поширюються не на всі вищі навчальні заклади, оскільки медичні навчальні заклади підпорядковуються Департаменту охорони здоров'я. Нині визначальним урядовим документом для вищої освіти Великої Британії є законодавча «Біла книга» «*Вища освіта: студенти в серці системи*», присвячена модернізації вищої освіти (Higher Education, 2011).

Стандарти якості вищої освіти у Великій Британії завжди були високими, проте зі створенням у 1997 р. урядового агентства із забезпечення якості вищої освіти (the Quality Assurance Agency – QAA, <http://www.qaa.ac.uk/en>) критерії

якості вищої освіти значно змінилися. Це агентство має на меті захистити стандарти і покращити якість вищої освіти у Великій Британії, сповідуючи такі принципи: вища освіта має відповідати потребам студентів, у вищій освіті мають впроваджуватися інновації, вона має сприяти тому, щоб суспільство розуміло якості та важливість вищої освіти Великої Британії.

Зауважимо, що плата за навчання у Великій Британії завжди була надзвичайно високою, тому державний бюджет щорічно виділяє кошти у формі грантів і стипендій на навчання молоді, яка вступає до закладів вищої освіти. Згідно з парламентським актом про вищу освіту (The Higher Education Act) від 1992 року уряд виділяє кошти на навчання через *Раду фінансування досліджень та інновацій в Англії* (UK Research and Innovation and Office for Students, <https://www.gov.uk/government/organisations/higher-education-funding-council-for-england>), *Раду фінансування вищої освіти в Уельсі* (Higher Education Funding Council for Wales, <https://www.hefcw.ac.uk>), *Шотландську фінансову раду* (Scottish Funding Council, <http://www.sfc.ac.uk>). Ради мають компетенції фінансу-

вання вищої освіти та досліджень, що охоплюють усі вищі навчальні заклади Великої Британії.

Система вищої освіти Великої Британії об'єднує 165 навчальних закладів. Хоча навчання в закладах вищої освіти фінансує держава, жоден із них не належить державі, ним не управляє уряд, а вони є незалежними, автономними, саморегулюючими установами. У Великій Британії є лише один приватний університет – університет Букінгем (University of Buckingham), який не отримує фінансування від держави (Холод, 2015: 63). Кожен університет має власні заощадження, які використовує на розвиток навчальної та науково-дослідної діяльності, а також для навчання обдарованої молоді, яка не отримала грантів із державного фонду.

Сучасні класичні університети – це великі науково-навчальні комплекси, що включають коледжі, магістерські й докторські школи, дослідні інститути, наукові центри, обсерваторії та багато інших інституцій. Класичний університет – це незалежна саморегулююча інституція, яка складається з головного університету та мережі коледжів, департаментів, факультетів, шкіл та інших

Рис. 1. Соціально-педагогічна підтримка обдарованої молоді у Великій Британії на національному рівні

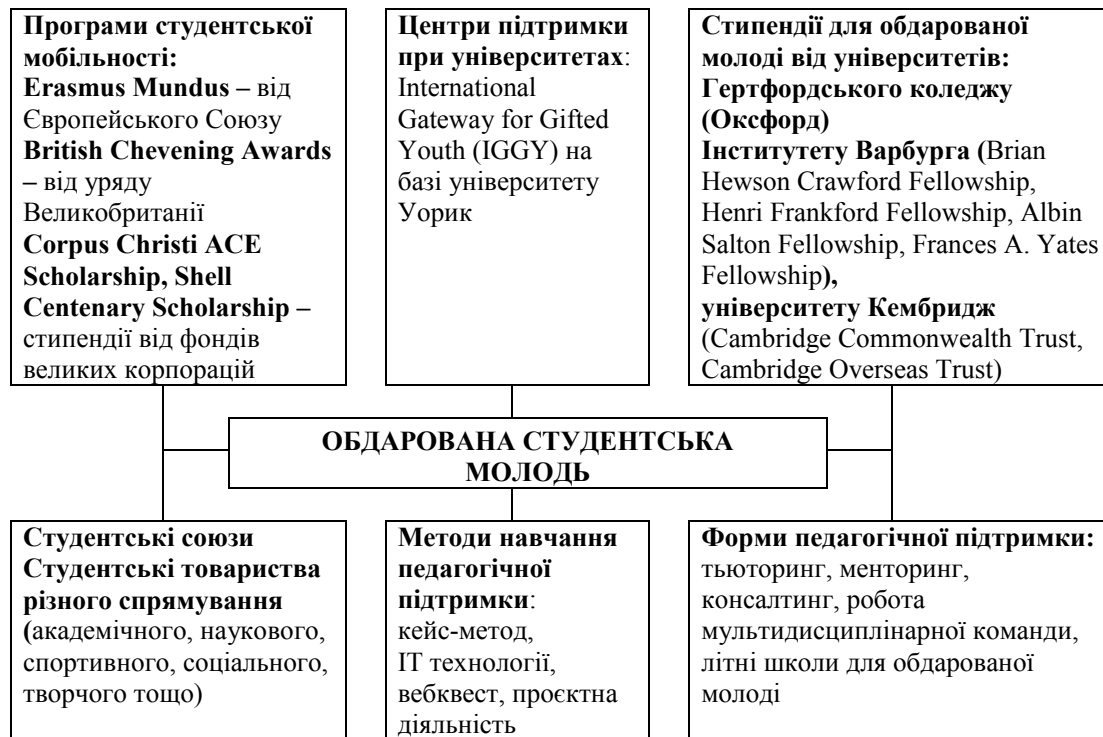

Рис. 2. Соціально-педагогічна підтримка обдарованої молоді в університетах Великої Британії

різноманітних інституцій. Університети Великої Британії – гуманітарного спрямування, тому кожен університет має факультет чи департамент мистецтва, гуманітарних і соціальних дисциплін, хоча класичні університети охоплюють і медицину, і ветеринарію, і природничі науки, технічні дисципліни вивчають в університетських коледжах. Університети у Великій Британії об’єднані у групи за інтересами (The Structure, 2018). Найбільш відомими є п’ять груп:

- група *Рассел* (Russell Group) – 20 університетів, які охоплюють найбільшу частину наукових досліджень; групу так називають тому, що зібрання цієї групи відбуваються в готелі Russell (Лондон);
- група *1994* – 19 університетів, утворена у 1994 році;
- група *мільйон +* – складається з університетів, створених після 1992 року. Працюють над проблемами вищої освіти, слідкують за тим, щоб політика вищої освіти відображала потенціал світової університетської системи;
- група *Університетський Альянс* (University Alliance) створена у 2007 році, члени цього альянсу рівномірно охоплюють своєю діяльністю як дослідження, так і викладання;
- група релігійних університетів (Cathedrals Group) складається з 15 університетів та коледжів, заснованих церквою, має тісні стосунки з

Англіканською церквою, Романською церквою (the Anglican Church, the Roman Catholic Church, the Methodist Church).

Набором студентів займається Центральне бюро прийому до університетів і коледжів (Universities and Colleges Admissions Service, <https://www.ucas.com>). Абітурієнти подають заявки у службу прийому в університети і коледжі. У ЗВО абітурієнтів зараховують за результатами конкурсу сертифікатів про середню освіту. Окремі ЗВО, обов’язково проводять співбесіду за кілька місяців до вступу, а також вступні іспити. Зарахування того чи іншого абітурієнта є компетенцією виключно університету чи коледжу. Служба прийому до університетів і коледжів ніяк не впливає на перебіг конкурсу. Результати конкурсу оприлюднюють у другій половині серпня, університети зараховують у студентство кращих претендентів відповідно до набраних балів. В Англії та Уельсі кількість місць у ЗВО регулює уряд (напр., Держсекретар з освіти), а окремі організації (Office for Students, <https://www.officeforstudents.org.uk>) надають фінансову підтримку студенту.

З метою забезпечення робочими місцями випускників університету деякі спеціальності вимагають державного контролю. Якщо кількість заяв перевищує квоту, самі університети визначають форму відбору на вільні місця. Право на квотування мають і органи розподілу фондів і ресурсів.

Нині у Великій Британії лише 30% молоді від загальної кількості випускників навчається у ЗВО (The Organisation for Economic Co-operation and Development, 2022). Оскільки освітні стандарти вищої освіти Великої Британії високі, взявши до уваги те, що до 1998 року обдарованими дітьми вважалися 30% найуспішніших учнів з усієї школи, а нині в Англії – 5%, а в Уельсі – 20%, розуміємо, що студенти університетів Великої Британії – це вже найталановитіша та найобдарованіша молодь країни, і університети створюють усі умови для реалізації потенціалу своїх студентів (Холод, 2015: 67).

Об'єктивні та практичні критерії до класифікації обдарованих осіб необхідні для забезпечення освітніх потреб обдарованих. Класифікація характеристик обдарованості може допомогти вчителям/викладачам створити профіль учнів для вивчення їхніх сильних сторін. Такий профіль може допомогти ідентифікувати учня, який, можливо, не досягне особливо високого рівня, але може мати реальні здібності в певних сферах. Вибір критеріїв для оцінки та/або ідентифікації обдарованості є специфічним для кожного випадку. Критерії можуть змінюватися залежно від віку та/або талантів, що оцінюються, та потребують підтвердження низкою доказів. Зрештою, рішення про те, яких учнів слід розглядати як обдарованих та талановитих, – це відповідальність вчителів, викладачів, школи, заклади вищої освіти.

Британські дослідники проблеми (Gifted and Talented, 2006) пропонують наведену нижче класифікацію обдарованих осіб в освітньому середовищі.

I. Обдаровані від природи:

– *індивіди з високими IQ*. L. Terman та M. Oden (Terman, Oden, 1959) проводили дослідження у 1950–1955 рр., спостерігаючи за дітьми (1528 дітей) з IQ 140+, а також за їх подальшим розвитком у дорослому віці. Особлива увага зверталася на такі характеристики: швидка здатність до навчання; інтерес до читання біографій; інтерес до науки; вміння читати ще до вступу до школи; задоволення від навчання; хороше абстрактне мислення; добре володіння мовою; поганий почерк; єдина/найстарша дитина в сім'ї; народжений/на у старших за віком батьків; вміння добре пристосуватися; хороше фізичне здоров'я; високі оцінки за результатами тестів; уява; енергійність. Дослідники ставили собі за мету дослідити стосунки між гостротою інтелекту дитини в дитинстві та продуктивністю (кар'єра, інтереси; політична та соціальна позиція), здоров'ям (шлюб, розлучення, діти), задоволенням від життя у дорослому віці. Зібрані дані дослідницької групи засвідчили:

(а) високий інтелектуальний розвиток у дитинстві не обов'язково призводить до висхідних соціальних переміщень особи в дорослому віці; (б) більший ступінь продуктивності в таких дорослих ніж у населення в середньому. Пізніше до обдарованих від природи осіб були додані академічно обдаровані з такими характеристиками: (i) здатність до навчання – точне сприйняття соціальних та природних ситуацій; незалежне, швидке, ефективне вивчення фактів та принципів; швидке змістовне читання із запам'ятовуванням змісту і його відтворенням; (ii) сила та чутливість думки – ґрунтовне розуміння принципів, що лежать в основі речей, швидке визначення схожості та відмінностей між речами та ідеями, здатність аналізувати, синтезувати та класифікувати елементи, критично ставитися до ситуацій, до себе та інших людей; (iii) допитливість – психічна витривалість, стійкість мети, упертість, інтерес до речей та ідей; нудьга від рутини (Frederiksen et al., 1975);

– *творчі особистості*. J. Renzulli, R. Hartman та C. Callahan (Renzulli et al., 1971) характеризують творчих особистостей як таких, які: генерують велику кількість ідей, пропонують велику кількість можливостей у вирішенні проблем і питань; мають репутацію осіб із неймовірними ідеями; неприборкані у вираженні думки, наполегливі; демонструють інтелектуальну грайливість, фантазують, уявляють; схильні до безладу, не зручні у спілкуванні, не цікавляться подробицями, не бояться бути різними; покладаються швидше на свою оцінку, ніж на оцінку інших; творчі у своїх пошуках.

II. Обдаровані з низькою успішністю. В. Clark (Clark, 2013) характеризує обдарованих з низькою успішністю як таких, які демонструють виняткову продуктивність за ступенем інтелекту і тим не менше не виконують навчальну програму, яку виконують їх однолітки в навчальному закладі. Вони часто розглядаються як надмірно агресивні, з негативною самооцінкою. G. Davis, S. Rimm та D. Siegle (Davis et al., 2017) характеризують обдарованих із низькою успішністю як осіб, які мають: низьку самооцінку, поведінку ухиляння від навчання, погані навички в навчанні, соціальні та дисциплінарні проблеми.

III. Обдаровані з обмеженими можливостями. До цієї категорії зараховують обдарованих учнів за ступенем інтелекту з обмеженими можливостями, які походять із соціально вразливих верств населення. Їх обмеженнями є економічна та матеріальна бідність разом з її соціальними, культурними та психологічними складниками. Їх характеризують незалежність дій, спритність у невербальному

спілкуванні, уява в мисленні, швидке навчання через досвід, оригінальність і творчість, вміння узагальнювати навчання в інших сферах, здатність гнучко вирішувати проблеми, багата на уяву мова, конкретність у висловлюваннях.

IV. Обдаровані з інвалідністю. До цієї категорії зараховують обдарованих осіб з інвалідністю, які демонструють незвичайні таланти, незважаючи на фізичні, психічні, емоційні або інші проблеми (Kameenui et al., 1987). Для них характерні обмежені комунікативні навички, низька самооцінка, спричинена негативним ставленням інших осіб, знижені очікування від вчителів та дорослих, неадекватні соціальні навички, абстрактні навички мислення.

Якщо особистість була визнана обдарованою місцевим відділом освіти ще під час навчання в школі: місцевий відділ освіти надає грант на навчання з регіонального бюджету; є можливість отримати фінансування освіти за рахунок благодійного фонду; університет надає грант для обдарованої молоді. У цьому разі потрібно пройти співбесіду в університеті і підтвердити свою обдарованість не лише документом, а й практичним прикладом.

Завдяки стипендіальним програмам є змога повністю або частково компенсувати витрати на навчання, проживання та харчування. Ці програми підтримуються Британською Радою, Міністерством закордонних справ Великої Британії, а також різними фондами і комерційними організаціями і є доступними як для британців, так і іноземців. Інституції, які виділяють стипендії, визначають, кому вони адресовані, які їх цілі і пріоритети. Гранти та стипендії надаються навчальними закладами (Cambridge Commonwealth Trust, Cambridge Overseas Trust, Cambridge Livingstone Trust) фондами великих корпорацій (Corpus Christi ACE Scholarship, Shell Centenary Scholarships, International Students Trust), Інститутом відкритого суспільства та Міністерством закордонних справ Великої Британії (British Chevening Awards). Однією з найвідоміших стипендій для навчання у Сполученому Королівстві є Британська урядова стипендія «Чівнінг» (British Chevening Awards, <https://www.chevening.org/scholarships>). Окрім навчання за вибраною програмою, університети забезпечують учасникам змогу спілкуватися зі своїми ровесниками в унікальній академічній атмосфері, демонструвати власні високі академічні показники та визначні лідерські здібності.

В університетах Великої Британії для реалізації наукового потенціалу велике значення мають Студентські спілки (National Union of Students,

<https://www.nus.org.uk>), які є незалежними саморегулюючими органами. Такі спілки забезпечують велике розмаїття наукових, академічних, спортивних, культурних і соціальних товариств. Відзначаємо роботу Департаменту (факультету) освіти університету Уорик, оскільки на базі університету діє міжнародний центр із роботи з обдарованою молоддю (International Gateway for Gifted Youth, <https://giftedphoenix.wordpress.com/2012/12/19/iggy-the-international-gateway-for-gifted-youth>). Студенти разом із викладачами факультету співпрацюють зі школами, місцевими відділами освіти, беруть активну участь у роботі з обдарованими учнями. Студенти проходять педагогічну практику, працюють з обдарованими дітьми у школі, а також у літніх школах, студіях вихідного дня, різноманітних проєктах, є менторами для обдарованої молоді шкіл.

Небувалої актуальності набуває проблема підготовки педагогів для роботи з обдарованою молоддю, адже в навчання обдарованих дітей слід впроваджувати новітні механізми, якими має володіти педагог. Велика Британія дає змогу отримати ступень магістра і доктора для роботи з обдарованою молоддю (MA, Ph.D). Також університети пропонують навчальні програми для адміністраторів шкіл, психологів, які працюють чи планують працювати з обдарованими дітьми. Одним із найрозвиненіших університетів, що готує фахівців до роботи з обдарованими дітьми, є Брукський університет Оксфорду (Oxford Brookes University, <http://www.brookes.ac.uk/homepage>). Пропонований курс триває один рік і включає теоретичний блок та педагогічну практику. Теоретичний блок передбачає вивчення історії досліджень обдарованості у світовій педагогіці, психології, педіатрії, соціології та інших науках. Вивчаються різні підходи до визначення обдарованості й концептуальні моделі обдарованості, методи і форми роботи з обдарованими дітьми. Під час навчання студенти отримують багато практичних навичок роботи з обдарованими дітьми: як має працювати вчитель-предметник, як підтримує тьютор, яку роботу здійснює психолог і яке місце відведено батькам, друзям та оточенню. Під час навчання студенти відвідують майстер-класи та практичні семінари, вчать практиці в досвідчених науковців, експериментують, пропонують власні розробки і, безумовно, демонструють власну майстерність у період педагогічної практики.

Висновки. Аналізуючи сучасний стан і тенденції рівнів педагогічної підтримки обдарованої молоді у Великій Британії, ми виявили, що обдарована молодь у Великій Британії знаходиться

у полі уваги уряду, освітніх закладів, громадських та міжнародних організацій, що підтверджує актуальність та необхідність забезпечення соціально-педагогічною підтримкою обдарованої молоді. Під поняттям «соціально-педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді» розуміють системну соціально-педагогічну діяльність, що здійснюється органами освіти та місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою

створення умов, гарантій і стимулів для розкриття індивідуального потенціалу обдарованої студентської молоді у сфері науки, освіти, культури і мистецтва. Головними аспектами соціально-педагогічної підтримки обдарованої молоді у британській системі вищої освіти є соціальна активність (студентські союзи та студентські товариства) та студентська мобільність (стипендії та гранти університетів, великих корпорацій).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевз О. П. Педагогічна підтримка особистісного саморозвитку обдарованих підлітків у школах США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Умань, 2012. 20 с.
2. Волошук І., Поліхун Н. Проект «Фібоначчі»: мета, завдання та шляхи реалізації. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика*. 2012. Вип. 8. С. 252–260.
3. Пивовар Ю. О. Організація навчання обдарованої молоді у Німеччині другої половини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2011. 20 с.
4. Прокопів Л. Проблема обдарованості молоді в українській та зарубіжній психолого-педагогічній літературі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2006. № 9. С. 128–132.
5. Теличко Н. В. Організація навчання обдарованих молодших школярів у США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ужгород, 2005. 220 с.
6. Холод І. В. Педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії : монографія. Умань : Жовтий О. О., 2015. 177 с.
7. Чухно Л. А. *Організація навчання обдарованих студентів у вищих технічних навчальних закладах Німеччини*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2008. 22 с.
8. Cadwallader S. *The implicit theories of intelligence of English adolescents identified as gifted and talented*: thesis for the Degree of PhD. UK, Coventry: The University of Warwick, 2009. 382 p.
9. Clark B. *Growing up gifted: Developing the Potential of Children at Home and at School*. 8th ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall, 2013. 432 p.
10. Davis G. A., Rimm S. B., Siegle D. B. *Education of the Gifted and Talented*. 7th ed. London, UK: Pearson. 2017. 480 p.
11. Frederiksen N., Evans F., Ward W. Development of Provisional Criteria for the Study of Scientific Creativity. *Gifted Child Quarterly*. 1975. 19 (1). P. 60–65.
12. *Gifted and Talented Children in (and out) of the Classroom. A Report for the Council of Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA)*. Feb 28th 2006. URL: www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_children_060306.pdf (accessed: 20.07.2019).
13. *Higher Education: Students at the Heart of the System*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Business, Innovation and Skills By Command of Her Majesty. Norwich: The Stationery Office, 2011. 79 p.
14. Kameenui E., Dixon R., Carnine D. Toward a New Perspective of Vocabulary Learning and Reading Comprehension. In: McKeown M., Curtis M. (eds.). *The Nature of Vocabulary Acquisition*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1987. P. 129–145.
15. Phillips E. *The educational needs of gifted children*: PhD thesis. UK, Coventry: The University of Warwick, 2001. 363 p.
16. Renzulli J., Hartman R., Callahan C. Teacher Identification of Superior Students. *Exceptional Children*. 1971. 38 (November). P. 212–214.
17. Terman L., Oden M. *Genetic studies of genius: The Gifted at Mid-life; Thirty-five Years' Follow-up of the Superior Child*. Stanford, California: Stanford University Press, 1959. 187 p.
18. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Education at a Glance: Transition from School to Work*. OECD Education Statistics (database). 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/58d44170-en> (дата звернення: 08.01.2022).
19. *The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams*. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. 40 p.
20. Zimlich S. Using technology in gifted and talented education classrooms: the teachers' perspective. USA, Tuscaloosa: University of Alabama, 2012. 238 p.

REFERENCES

1. Bevez O. P. Pedagogichna pidtrymka osobystisnoho samorozvytku obdarovanykh pidlitkiv u shkolakh SSHA [Pedagogical support of personal self-development of gifted adolescents in US schools]. Extended thesis of Candidate dissertation, 2012. 20 p. [in Ukrainian].
2. Voloshchuk I., Polihun N. Proekt «Fibonachchi»: meta, zavdannya ta shlyakhy realizatsiyi [“Fibonacci” project: purpose, objectives and ways of implementation]. *Navchannya i vykhovannya obdarovanoyi dytyny: teoriya i praktyka*. 2012. No 8. P. 252–260. [in Ukrainian].
3. Pyvovaryu. O. Orhanizatsiya navchannya obdarovanoyi molodi u Nimechchyni druhoyi polovyny KHKH stolittya [Organization of training of gifted youth in Germany in the 2nd half of XX century]. Extended thesis of Candidate dissertation, 2011. 20 p. [in Ukrainian].

4. Prokopiv L. Problema obdarovanosti molodi v ukrayins'kiy ta zarubizhniy psykholoho-pedahohichniy literaturi [The problem of youth talent in Ukrainian and foreign psychological-pedagogical literature}. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohika*. 2006. No. 9. P. 128–132. [in Ukrainian].
5. Telychko N.V. Orhanizatsiya navchannya obdarovanykh molodshykh shkolyariv u SSHA [The organization of training of gifted junior schoolchildren in the USA]. Unpublished Candidate dissertation, 2005. 220 p. [in Ukrainian].
6. Kholod I. V. Pedahohichna pidtrymka obdarovanoi students'koyi molodi v universytetakh Velykobrytaniyi [Pedagogical support of gifted student youth in British universities]. Uman: FOP Zhovtiy OO, 2015. 177 p. [in Ukrainian].
7. Chukhno L. A. Orhanizatsiya navchannya obdarovanykh studentiv u vyshchykh tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh Nimechchyny [Organization of training of gifted students in higher technical educational institutions of Germany]. Extended thesis of Candidate dissertation, 2008. 22 p. [in Ukrainian].
8. Cadwallader S. *The implicit theories of intelligence of English adolescents identified as gifted and talented*: thesis for the Degree of PhD. UK, Coventry: The University of Warwick, 2009. 382 p.
9. Clark B. Growing up gifted: *Developing the Potential of Children at Home and at School*. 8th ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall, 2013. 432 p.
10. Davis G. A., Rimm S. B., Siegle D. B. *Education of the Gifted and Talented*. 7th ed. London, UK: Pearson. 2017. 480 p.
11. Frederiksen N., Evans F., Ward W. Development of Provisional Criteria for the Study of Scientific Creativity. *Gifted Child Quarterly*. 1975. 19 (1). P. 60–65.
12. Gifted and Talented Children in (and out) of the Classroom. A Report for the Council of Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA). Feb 28th 2006 URL: www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_children_060306.pdf (accessed: 20.07.2019).
13. Higher Education: Students at the Heart of the System. Presented to Parliament by the Secretary of State for Business, Innovation and Skills By Command of Her Majesty. Norwich: The Stationery Office, 2011. 79 p.
14. Kameenui E., Dixon R., Carnine D. Toward a New Perspective of Vocabulary Learning and Reading Comprehension. In: McKeown M., Curtis M. (eds.). *The Nature of Vocabulary Acquisition*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1987. P. 129–145.
15. Phillips E. *The educational needs of gifted children*: PhD thesis. UK, Coventry: The University of Warwick, 2001. 363 p.
16. Renzulli J., Hartman R., Callahan C. Teacher Identification of Superior Students. *Exceptional Children*. 1971. 38 (November). P. 212–214.
17. Terman L., Oden M. *Genetic studies of genius: The Gifted at Mid-life; Thirty-five Years' Follow-up of the Superior Child*. Stanford, California: Stanford University Press, 1959. 187 p.
18. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Education at a Glance: Transition from School to Work. OECD Education Statistics (database). 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/58d44170-en> (access date: 08.01.2022).
19. The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. 40 p.
20. Zimlich S. Using technology in gifted and talented education classrooms: the teachers' perspective. USA, Tuscaloosa: University of Alabama, 2012. 238 p.